

2. Зизаній Л. Граматика словенска. – Вільно, 1590 (Факсим. вид.) – К.: Наукова думка, 1980. – 185 с.
3. Ісаєвич Я. “Lycaeum Trilingue”: концепція гуманістичної школи в Європі // Острозька давнина. – Вип. 1. – С.8-12.
4. Історія української культури: у 5 т. Т.2. – К.: Наукова думка, 2001. – 847 с.
5. Литвинов В. Ренесансний гуманізм в Україні. – Київ: вид. «Основи», 2000. – 472 с.
6. Нічик В.М. Петро Могила в духовній історії України. – К.: Укр.центр духовної культури, 2001. – 128 с.
7. Пам'ятки братських шкіл на Україні: кінець XVI-початок XVII ст.: Тексти і дослідження. – К.: Наукова думка, 1988. – 568 с.
8. Петрук Н.К. Українська духовна культура XVI-XVII ст.: соціальна організація і формування національного буття. – Хмельницький, 2007. – 288 с.
9. Смотрицкий М. Граматики словенскія правилное синтагма. (Факсим. вид. 1619 р.). – К.: Наукова думка, 1979. – 248 с.
10. Українські гуманісти епохи Відродження. Антологія. Ч.1-2. – К.: Наукова думка, вид. 1995. – 425 с.

378:338:43

Д. Р. Щєпова

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ТА ДУХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СТУДЕНТІВ - МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ

Здійснено опис ціннісних орієнтацій майбутніх лікарів. Розглянуто бажану систему цінностей та найбільш важливих якостей лікарів. Проаналізовані показники сформованості ціннісних орієнтацій майбутніх лікарів.

Ключові слова: ціннісні орієнтації, професійні якості, особистість, майбутній лікар.

Сделано описание ценностных ориентаций будущих врачей. Рассмотрено желательную систему ценностей и профессионально важных качеств врачей. Проанализированы показатели сформированности ценностных ориентаций будущих врачей.

Ключевые слова: ценностные ориентации, профессиональные качества, личность, будущий врач.

A description of the value orientations of future doctors has been made. The desired system of values and professionally important qualities of doctors is considered. The indexes of formation of value orientations of the future doctors are analyzed.

Key words: value orientations, professional qualities, personality, future doctors.

У контексті нового погляду на освіту проблема формування ціннісних орієнтацій у студентської молоді стає однією зі стрижневих. Установлено, що рівень професійних знань недостатньо для того, щоб студент як майбутній лікар усвідомив гуманістичний сенс та призначення медицини. Моральні цінності займають провідне місце в системі складових цієї професії. Етичні принципи, моральні переконання дуже потрібні лікарю в умовах комерціалізації медицини, запровадження нових біомедичних технологій, які, за великим рахунком, знецінюють гуманістичний характер медицини та професійної діяльності лікаря.

Найбільш доцільною та бажано наявною у майбутніх лікарів є така система цінностей:

- духовні (життя, людина, віра, Бог, любов, краса, надія, свобода, прогрес, гуманність, знання, спілкування, духовна досконалість);

- морально-етичні (доброта, правда, совість, чесність, справедливість, щирість, гідність, чуйність, милосердя, великодушність, пошана до старших, допомога старшим та слабшим);

- соціально-громадські (до них ми відносимо й національні цінності: мир, безпека, суспільний порядок, праця, колективізм, соціальна справедливість, рівність, відповідальність, воля, обов'язок, повага до закону, права людини, готовність до захисту індивідуальних прав і свобод, толерантність, пошана до цінностей інших народів, гармонія душі та зовнішньої поведінки, творча і соціальна активність, вихованість, патріотизм, готовність до захисту Батьківщини, почуття національної гідності, історична пам'ять, пошана до національних традицій, національних символів, любов до рідної культури, дбайливе ставлення до національних багатств);

- професійні (власно професійні та валеологічні знання, кваліфікована праця, самовдосконалення, професійний обов'язок, повага до чужих страждань, увага до здоров'я, здоровий спосіб життя і протидія згубним звичкам, прихильне ставлення до профілактики захворювань, самоусвідомлення своєї єдності з природою) [2, с. 510].

Медицина, як ніяка інша сфера людської діяльності, є соціально забарвленою. Суспільство висуває підвищені вимоги до медицини і лікарства. Лікар не може стояти осторонь прогресу, збереження миру, запобігання розв'язання воєнних конфліктів, захисту екології тощо. Водночас медицина виступає «поза соціальною», «поза політичною» галуззю: слідує клятві Гіппократа, лікар зобов'язаний надавати допомогу кожному, хто її потребує, незалежно від расової приналежності, політичної прихильності, віросповідання.

Професійні ціннісні орієнтації містять ставлення до засвоєння знань, здатності застосовувати ці знання у практичній діяльності, генерувати ідеї, творчо трансформувати світ і себе. Професійні ціннісні орієнтації спрямовані на цінність професії, яка складається як із самостійного її значення для розвитку і творчого самовираження особистості, так і з того, що трудова діяльність є засобом досягнення різних благ, до яких прагнуть члени суспільства. Гуманізм лікаря співпадає з соціальною функцією медицини. Він виявляється в активному прагненні допомогти хворому, використати всі

можливості для охорони здоров'я. Специфічність професійних ціннісних орієнтацій медиків також полягає в об'єкті професійного впливу – людині. Людина – це об'єкт найвищого ступеня складності. Поряд з такими якостями, як спостережливість і проникливість, професійна наполегливість, розвинуте критичне мислення, не менш важливими для медичного працівника є співчуття, чесність, порядність, здатність до самозречення.

Для формування ціннісних орієнтацій важливим є наявність певного балансу між індивідуальним і суспільним. Сучасними науковцями проголошується ідея гармонійного поєднання матеріального і духовного, індивідуального та суспільного у світогляді особистості.

Цінності, мета, ідеал належать до змісту духовної діяльності людини. Ідеал означає взірць досконалості, вироблений людиною або суспільством внаслідок критичної переоцінки соціального буття і намірів, планів його перебудови відповідно до бажань та існуючих знань. Ідеали створюються як зображенні уявлення людини стосовно свого майбутнього.

Особливої значущості вивчення ціннісних орієнтацій і процесу їх формування набуває у професіях – сферах «людина – людина». Це пов'язано з тим, що структура цінностей особистості суб'єктів цих професійних сфер виступає її умовою, засобом і кінцевим результатом. Так, в медицині об'єктом впливу є безпосередньо людина, а професійна діяльність, залежно від свого характеру, торкається основних життєвих інтересів особистості. Моральний фактор у медицині займає головне місце серед способів професійного впливу. Тому суспільство висуває підвищені вимоги до моральних якостей, сформованості ціннісних орієнтацій лікарів. Проте зараз у суспільстві, й відповідно, в медицині поширюються дегуманістичні тенденції, що призводять до панування над людиною безособових соціальних сил, створення субкультури, фрустрації населення.

Традиційно вважалось, що за ціннісне виховання відповідають дисципліни гуманітарного циклу. Сьогодення висуває більш серйозні вимоги до освіти: ціннісна проблематика повинна пронизувати усі сфери навчання. Спеціальні професійні знання не можуть залишатися осторонь аксіологічних питань.

Відзнака ціннісних орієнтацій лікаря полягає у конкретному здійсненні моральних принципів щодо задач і умов лікарської діяльності. Ціннісні орієнтації лікаря відображають ставлення лікаря до особистості й суспільства з позиції збереження життя.

Дослідники виділяють п'ять базових принципів добросовісного лікарства та лікарявання:

- гуманне ставлення до хворого;
- уникнення участі у діях, що шкодять здоров'ю;
- надання медичної допомоги всім, хто її потребує, незалежно від расової, політичної, релігійної належності;
- солідарність усіх лікарів у боротьбі за мир та соціальний спокій;
- збереження лікарської таємниці [5, с.35].

Розглядаючи більш детально ціннісні орієнтації майбутнього лікаря виділимо найголовніші з них. Першою і найголовнішою цінністю для майбутнього лікаря повинно стати життя іншого, його складність та суперечливість. Розуміння життя з філософської точки зору, а не сприймання його як механічної сукупності фізіологічних процесів має стати наріжним каменем світогляду майбутнього лікаря.

Найсуттєвішою цінністю медицини повинно бути здоров'я людей. Ця валеологічна цінність для майбутнього лікаря є водночас і професійною цінністю. З розвитком науки і суспільства, зі змінами довкілля й екології, їхнього впливу на стан здоров'я людини пов'язана необхідність переходу від однобічно-гносеологічного підходу до ціннісного підходу в розумінні здоров'я людини. Орієнтація діяльності на здоров'я як цінність, врахування його відображення у змісті конкретно-наукових понять сучасної науки і медицини дасть змогу перейти на аксіологічний рівень пізнання людини. Певною мірою медична освіта як комплекс медичних дисциплін не формує ставлення лікаря до таких важливих проявів людини, як біль, страждання у філософському розумінні цих явищ. Проте без таких світоглядних, етичних, емоційних знань лікар не має права на професійну діяльність. Питання болю, страждання, смерті, ставлення до них повинні стати для лікарів питанням аксіологічного, етико-деонтологічного змісту. Накопичення «досвіду страждання» протягом лікарської діяльності формує милосердя як важливу цінність професії лікаря.

Особливої уваги заслуговує формування у студентів-медиків ціннісної орієнтації на знання, причому не тільки у вузькому професійному значенні, а й у комплексному, природничому, соціогуманітарному.

Показниками сформованості ціннісних орієнтацій є засвоєні аксіологічні знання і вміння їх відтворювати, входження аксіологічного компонента до загальної деонтологічної і професійної культури лікаря, наявність навичок моделювання ціннісної поведінки. Ціннісні орієнтації спрямовують діяльність

творчий пошук, постійний розвиток та самовдосконалення. Психологи вважають у ціннісних орієнтаціях важливий компонент структури особистості, пов'язаний з потребами, мотивацією, інтересами, установкою. Лікар із сформованими усталеними ціннісними орієнтаціями – це людина із сформованими навичками ціннісного ставлення до своєї роботи, до найважливіших професійних цінностей медика. Саме такий лікар відповідає вимогам до медичного працівника з боку держави.

Професія лікаря вимагає високої внутрішньої культури. Це означає, що лікар має бути наявною здатність співвідносити свою діяльність, вчинки, рішення з системою уявлень про добро та зло. Зазначена здатність є одним із проявів ціннісних орієнтацій людини.

Не менш важливими за професійні цінності є професійні якості майбутніх лікарів. Базовою професійною якістю лікаря є емпатія – тонке розуміння, співпереживання психологічного стану іншого. Потрібними професійними якостями вважаємо людяність і почуття власної гідності. Ці риси є провідними в характері лікаря. Людяність і почуття власної гідності є проявом внутрішньої інтелігентності та духовної щедрості. Почуття власної гідності проявляється у приязні до корисних порад колег і переконливому відхиленні підливих пропозицій, у порядності та безкорисливості. Ці риси набувають особливої ваги в умовах комерціалізації медицини. За будь-яких обставин людське життя і здоров'я не можна розглядати як товар.

Чільне місце серед професійно важливих якостей посідають делікатність і дотриманість. Делікатність розуміється як дотримання почуття міри у спілкуванні з пацієнтом, скромність і соромливість у будь-яких випадках, бережність при збиранні анамнезу та обговоренні можливих тактик лікування; вміння відчувати емоційний стан пацієнта. Ця якість виступає як регулятор організації поведінки лікаря з пацієнтом.

Завершують перелік суворість, самовідданість і сміливість. Гуманізм лікаря особливого роду: зброєю лікаря є не жалість, а надання скорішою допомоги, яка позбавить від страждання. З іншого боку, суворість лікаря не має нічого спільного з жорстокістю. Суворість медика послідовна, вона забезпечує літке виконання всіх лікувальних заходів та дотримання режиму для досягнення мети – полегшати страждання, повернути здоров'я. У лікарстві потрібна розумна благородна сміливість, навіть здатність до ризику, який, проте, повинний базуватися на спостереженнях та виваженості. Боязкий лікар, неспроможний на рішучість, – небезпечний [3, с.358].

Таким чином, ціннісні орієнтації лікаря є системоутворювальні компоненти особистості, що визначають її ставлення до загальнолюдських цінностей з позицій збереження життя та здоров'я пацієнта, моделюють ціннісно орієнтовану поведінку медика на основі пріоритетів особистості пацієнта та моральної відповідальності за його психосоматичний стан.

Література:

1. Коломієць О. Філософсько-гуманістичні проблеми медичної біоетики / Оксана Коломієць // Філософська думка. – 2002. – № 6. – С. 105–120.
2. Скрябіна Т. О. Особливості ціннісних орієнтацій майбутніх лікарів / Т. О. Скрябіна // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. праць. – К., 2007. – Вип. 10, кн. 2. – С. 508–516.
3. Скрябіна Т. О. Розвиток ціннісної сфери студентів як підґрунтя формування духовності / Скрябіна Т. О. // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: Педагогіка, психологія і соціологія. – Донецьк, 2008. – С. 357–360.
4. Степаненко І. Духовність і життєва компетентність / Ірина Степаненко // Філософська думка. – 2005. – № 6. – С. 40–55.
5. Уваркіна О. В. Системний аналіз ціннісних орієнтацій студентів-медиків / О. В. Уваркіна // Актуальні проблеми формування особистості лікаря у студентів-медиків : матеріали VII наук.-практ. конф. – К., 2007 – С. 35–36.

УДК 316.74

А. В. Карпенко

ДЗ «Днепропетровская медицинская академия», г. Днепр

ФОРМИРОВАНИЕ КУЛЬТУРЫ ЗДОРОВЬЯ МОЛОДЕЖИ В КОНТЕКСТЕ ГУМАНИТАРИЗАЦИИ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ

В статье рассмотрены предпосылки формирования культуры здоровья молодежи, в контексте процесса гуманитаризации высшей школы.

Ключевые слова: гуманитаризация, гуманизация, культура здоровья, молодежь, институционализация, институциональный центр.

У статті розглянуті передумови формування культури здоров'я молоді, в контексті процесу гуманітаризації вищої школи.

Ключові слова: гуманітаризація, гуманізація, культура здоров'я, молодь, інституціоналізація, інституціональний центр.

The article considers the prerequisites for the formation of a culture of youth health, in the context of the process of the humanitarization of higher education.

Key words: humanitarization, humanization, health culture, youth, institutionalization, institutional center.

Среди всех актуальных проблем современного высшего образования гуманизация занимает особое приоритетное место по своему значению и роли как основное стратегическое направление высшей школы. В нем заложена его цель – подготовка специалиста не только как профессионала, но и, прежде всего, как творческой личности, гуманиста и патриота.